

Crònica canetenca de la tardor de 1908

Just ara ha fet cent anys

Joaquim Pera Isern

Tot llegint aquest estiu passat les cròniques canetenques que publicava fa cent anys l'antic setmanari comarcal «La Costa de Llevant» vaig adonar-me que el darrer trimestre de l'any 1908 havia estat força mogut a Canet; en el decurs d'aquella tardor els nostres avis i besavis van viure alguns esdeveniments històrics que podríem comentar i recordar, just amb motiu del seu centenari.

En aquells anys el clima polític canetenc estava molt enverinat, la picabaralla pel control del govern municipal entre les dues principals faccions polítiques: una de tall monàrquic-conservador i l'altra de marcat caràcter catalanista, havia arribat a uns nivells d'enfrontament personal mai vistos al poble. Uns i altres des de les seves respectives troncs, els setmanaris «Vida Llevantina» i «La Costa de Llevant», respectivament, es refregaven públicament les seves diferències setmanalment. Com a mostra d'aquest ambient us reproduïm un fragment de crònica d'aquest mal estil de fer política, és un text agafat a l'atzar dels molts que hi ha, publicat a la Costa de Llevant (28/3/1908), setmanari co-

marcat dirigit pel catalanista canetenc Marià Serra, un manifest pujat de to, redactat contra els anomenats «caciquistes» que en aquell any manaven a l'ajuntament i que no porta signatura precisa (de fet no calia, ja que tots ells es coneixien prou bé), diu: «A Canet

hi han fet niu uns microbis de asquerosa vida, que ab ses insidias, més perversas que un toro Miura, s'entretenen a mentir á la descarada, á insultar, injuriar y calumniar. Però además de la seva gran bretoleria, son tant y tant burros, que encara no s'han donat compte que ab els seus continuats brams may podran arribar al cel. (...) Que bramin, que bramin tant com vulgan fins que reventin, anem nosaltres fent la via, parlant clar y desenmascarant als falsos politichs».

Doncs bé, va ser en aquest ambient polític que s'esdevingueren els tres fets històrics de què volem fer memòria amb motiu del seu centenari: El primer la posada en marxa de la primera central que va subministrar corrent elèctric per a ús general de la

L'Escorxador, poc temps després de ser construït

població; el segon la construcció d'un nou escorxador i com a cloenda, la visita del rei Alfons XIII. Totes tres efemèrides van ser estar d'alguna manera relacionades i van tenir el seu punt àlgid el mateix dia 4 de novembre de l'any 1908.

La tardor d'aquell any havia anat precedida d'un fortíssim aiguat el dia de la maredeu d'agost, la consegüent rierada va causar estralls a moltes cases de la riera d'en Misser; on, segons les cròniques, les onades van fer arribar l'aigua fins a les finestres del primer pis d'algunes cases, inundant baixos i arrossegant mobles, fins i tot les bótes d'un celler van baixar riera avall aquell dia. Sortosament a Canet no hi va haver desgràcies personals, a diferència d'Arenys, però sí

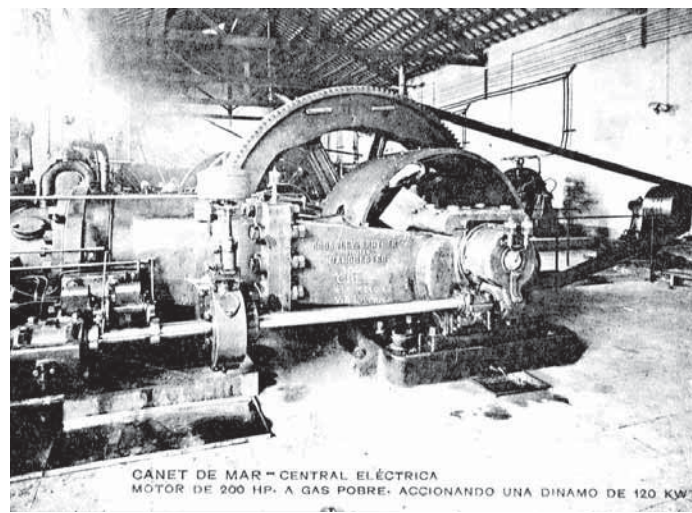
moltes pèrdues materials, sobretot a les cases de la riera, així com també a les hortes i vinyes de més amunt, que van quedar molt malmeses. De resultes d'això s'obrí una subscripció popular per a ajudar econòmicament els canetencs damnificats per la desgràcia. Un cop més, fins i tot davant la desgràcia, les accions benèfiques que s'endegaren van ser motiu de forta politització, amb la conseqüent baralla partidista al darrera, una polèmica que va durar setmanes a la premsa comarcal. Tanmateix, les famoses rierades de finals d'estiu, viscudes a la darrera centúria, sembla que han quedat de moment neutralitzades per les millores urbanístiques dels darrers anys. Potser algun dia caldrà explicar als nostres fills què era una rierada i els seus efectes.

L'electricitat a Canet

La iniciativa que va permetre l'arribada de l'energia elèctrica a Canet per a ús públic i domèstic va venir de la mà de l'empresari Pere Llauger Prim (conegut amb els àlies Paricu Liger o Angel Fart)¹ que feia societat industrial amb en Josep García Soler (àlies l'Obreret de Sant Roc o en Mitja Pela), dos patrons del ram del tèxtil que políticament estaven enquadrats en el sector anomenat caciquista (monàrquic-conservador); aquests instal·laren la primera central elèctrica de Canet com un complement a la seva indústria de teixits i filatures ubicada al barri de Sant Roc, a la carretera. No tornarem a explicar aquí la interessant crònica que, d'aquesta important fita històrica, en va fer fa uns mesos

el company Joan Ballart en el número 20 d'El Sot de l'Aubó, on es descriuen tots els maldcaps que van tenir els dos socis per tal de tirar endavant la seva iniciativa empresarial. Tot i que ara ens pot semblar inqüestionable l'ús de l'energia elèctrica com un avenç, sense la qual actualment no podríem viure, fa cent anys va haver-hi una petita polèmica local sobre si era millor l'enllumenat

a gas o elèctric; tot i que va ser una polèmica de curta volada, encapçalada pels dos blocs polítics del poble i que ràpidament va quedar superada pels beneficis evidents de l'electricitat, no la volem deixar passar per alt. Els arguments dels seus detractors: els problemes del cablejat dels carrers i el perill de possibles accidents pels veïns, juntament al mal efecte estètic que suposava per a les façanes els ferros i cables, que s'argumentaven com a negatius enfront el gas, una energia millor coneguda, no exempta de perills, però que es distribuïa per canonades subterrànies. Aquests van ser alguns dels arguments que es van barallar durant l'any 1908, mesos abans de la posada en marxa del nou servei. Caldria recordar aquí que els nostres besavis no anaven del tot desencaminats quan plantejaven aquestes servituds elèctriques, ja que, a dia d'avui, cent anys després, el problema dels cablejats elèctrics penjant de les façanes no està del tot resolt en molts dels nostres carrers, potser seria hora d'exigir, amb motiu del centenari, l'arran-

Primera central elèctrica de Canet a la fàbrica Garcia Llauger del barri de Sant Roc

jament d'aquesta deficiència com han fet a molts altres pobles.

L'escorxador municipal

La construcció d'un nou escorxador també va ser un dels projectes emblemàtics municipals de Canet a la tardor de 1908. Tanmateix la construcció d'aquest equipament municipal va fer-se en un temps record, en qüestió de tres mesos va enllestir-se tota l'operació. Fullejant les cròniques setmanals de la Costa de Llevant hem pogut seguir la polèmica que hi va haver darrera l'escorxador de Canet. A la crònica del 25 de juliol trobem les primeres queixes fetes des de l'oposició municipal sobre el pessim estat d'abandonament en què es troba l'equipament municipal, qualificant-lo talment de femer, «*amb les obertures sense proteccions i deixant entrar a les mosques que com tenen el pas lliure, hi fan de les seves, empastifant tota la carn i naturalment hi deixan la porqueria*». Pocs dies després d'aquesta denúncia l'Ajuntament engegà el procés encaminat a construir un nou es-

corxador. Un ric hisendat local, en Sebastià Barris, que vivia davant per davant de l'antic escorxador, al final del carrer Vall; cansat d'anys de suportar la brutícia i males olors del casalot, aquest senyor arriba a un acord amb la Casa de la Vila i comprarà a l'Ajuntament l'antic escorxador per 3.471 pessetes, amb el compromís d'enderrocar el vell edifici; dos anys més tard, al 1910, el nou propietari regala el solar al poble per a ferhi una plaça, l'actual plaça Barris, que porta encara avui aquest nom en honor seu. Els diners de la transacció serveixen a l'Ajuntament per a adquirir immediatament una parcel·la a l'horta de can Perussa, situada a mig quilòmetre del poble per a construirhi un nou escorxador allunyat del poble.

Aquesta operació va constituir, a ulls de l'oposició catalanista, el que avui en diríem un «*pelotazo*» del grup dels caciquistes, ja que segons denúncia La Costa de Llevant de l'11 d'agost, l'Ajuntament va fer un emprèstic de 2.000 duros per poder començar a construir el nou edifici, en forma d'accions de 100 pessetes al 5% d'interès anual, aquesta emissió pública va quedar ràpidament coberta pels accionistes, donat l'alt interès que es pagava, raó per la qual va ser feta la denúncia dels opositors municipals. Casualment, la majoria de subscriptors eren persones afins a l'Ajuntament, coincidint amb empresaris i rendistes canetencs. Els personatges més destacats del bàndol dels monàrquics-conservadors eren en aquell moment el montcadí Narcís Durán Desumvila (apotecari titular de Canet, jutge de pau i presi-

dent del Centre Catòlic), àlies «en Redoblant»; Joan Llauger (advocat), àlies «pare Angúnies», «estadant de can Pauleta» o «Barbes Tristes»; o l'alcalde d'aquell any, en Joaquim Fornés, a més dels anteriorment citats J. García i P.Llauger; aquests canetencs eren setmanalment denunciats des de les pàgines de la Costa de Llevant, per una o altra trifulga política.

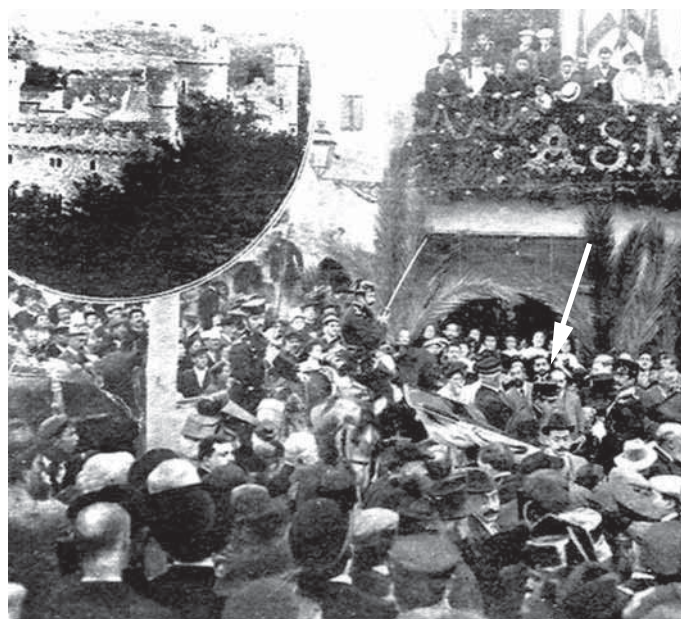
El nou escorxador va ser una realitat en un parell de mesos; la visita reial programada pel novembre va esperonar encara més la premsa per a tenir-lo enllestit. Potser d'aquesta premsa en la construcció en sigui la causa que, a les poques setmanes d'haver estat inaugurat, tornés a sortir a la premsa per les greus deficiències estructurals i funcionals que presentava, denunciades pels carnissers canetencs, que n'eren els usuaris. Veiem algunes d'aquestes queixes: Massa lluny del poble; massa estret per permetre a diferents carnissers matar a l'hora, corrals sense condicions, paviment sense inclinació i amb forats, fet que produïa entollaments i dificultava la neteja sanitària i per sobre de totes les queixes, destaca la manca d'un lavabo «*lloch comú de c'an Felip*»; aquesta darrera deficiència va neguitejar molt les autoritats municipals durant la visita reial en el dia solemne de la seva inauguració; per sort Sa Majestat en aquells moments no va tenir necessitat de fer-ne ús, tot i haver arribat a Canet amb tren (!).

Igualment els tocinaires van desestimar utilitzar-lo i van preferir matar els garrins en el seu local de sempre, ubicat a la Torre de Mar.

Tot i així, l'escorxador (o «*matadero*») de Canet va fer la seva via amb alts i baixos durant bona part del segle XX, fins que als anys 80's va quedar abandonat, servint l'edifici des d'aleshores per a diferents usos municipals. Ara fa uns anys que s'ha habilitat com a caserna de la policia local. Tot i així en destaquem l'efemèride per complir-se el centenari d'aquest equipament municipal; un edifici de l'arquitecte noucentista Eduard Ferrés i Puig i que ara forma part del nostre catàleg patrimonial.

La visita d'Alfons XIII

De totes les efemèrides de la tardor de 1908, la visita reial va ser de bon tros la més celebrada pels canetencs, una visita que va contribuir a esperonar les dues altres realitzacions de l'any: l'electricitat i l'escorxador, fent-les coincidir en el temps. No era pas la primera visita reial a Ca-

Passeig pels carrers de Canet del rei alfons XIII

net; una trentena d'anys abans el rei Amadeu I ja havia visitat Canet i el Santuari de la Misericòrdia, com molt bé recordaven encara alguns avis canetencs d'aquell moment; anteriorment també, una reina consort, Cristina de Borbó, havia sojornat a can Dalmau venint de Nàpols. Aquesta vegada, però, la visita d'un monarca espanyol a Canet va ser feta amb una acurada programació i una especial significació política. En aquesta ocasió el jove rei Alfons XIII, de 22 anys, volia copsar de primera mà l'estat del seu reialme i suposadament entendre millor què tenia entre mans. En aquest sentit Canet va ser escollida com una «població tipus» catalana, adient per a dedicar-hi mig dia en la visita reial a Catalunya; val a dir que tal vegada van ser les bones condicions que oferia el reformat castell dels Montaner qui facilità l'elecció de Canet per a passar-hi la tarda i sojornar al poble, però en qualsevol cas, des de molts dies abans de l'esdeveniment, el poble va vibrar amb un entusiasme que feia temps que no es veia. Entre els preàmbuls de l'efemèride hi ha el d'una setmana abans que va venir el Governador per tal d'acabar de tancar els serrells del protocol amb l'Ajuntament i supervisar el circuit de la visita, ja que calia tenir-ho tot ben lligat i apamat, feia just tres anys que el rei Alfons XIII havia sofert un greu atemptat que gairebé li costava la vida.

Tot i el clima polític força enverinat que hi havia a Canet en aquells moments, les dues principals faccions van decidir deixar per unes hores les seves diferències i contribuir

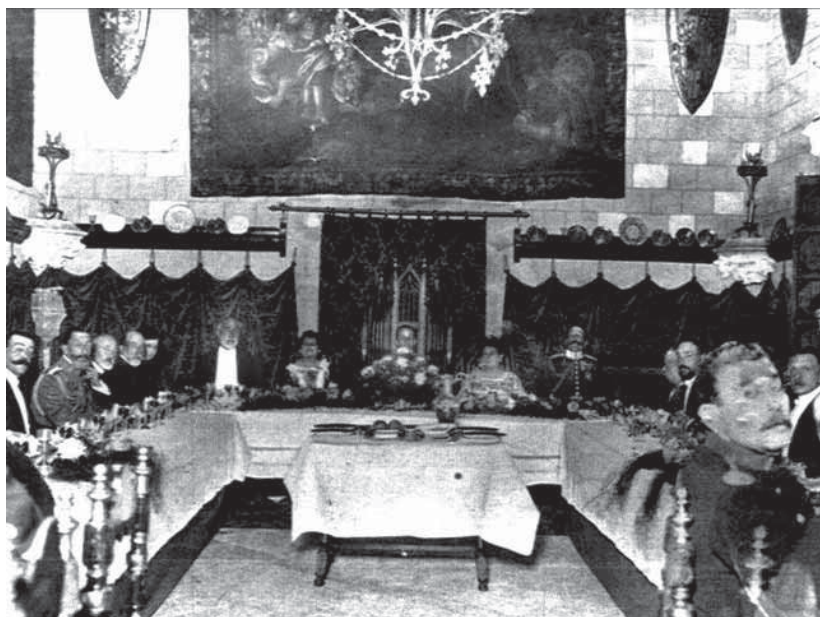
a fer de la visita reial un èxit. Des del sector catalanista, que es trobava a l'oposició municipal, es van fer crides a l'ordre i al respecte per la figura del monarca, tot i estar totalment en desacord amb la seva política. Els catalanistes esperaven la visita «*ab molta curiositat per contemplar l'espectacle*», demanant rebre el rei amb «*bons modos com a tot el qu'ns visita*». En qualsevol cas hauria de ser un dia festiu per a tots els canetencs.

El tren reial va arribar a l'estació a dos quarts de quatre de la tarda del dimecres dia 4 de novembre. Tot i ja haver passat Tots Sants, feia una tarda esplèndida i temperada; Canet s'havia engalanat com poques vegades: arcs florals, missatges de benvinguda, domassos als balcons, senyeres, etc.; no cal dir que els canetencs van llençar-se als carrers amb entusiasme, juntament amb un munt de veïns d'altres pobles de l'entorn que també volien veure al rei en persona. Acompanyaven el rei en el seu seguici el president Antonio Maura, els generals Echagüe, Linares i Milans del Bosch, el governador civil Ossorio, el marquès de Comillas i altres autoritats del país. Després de ser rebut a l'estació per les autoritats municipals, presidides per l'alcalde Joaquim Fornés i acompanyat del bisbe Pol, van iniciar el seguici de visites programades pujant a dalt del cotxe, un vehicle que per a l'ocasió havia cedit el senyor Montaner de Santa Florentina.

La primera estació fou a l'Escorxador, al rei se li va fer entrega de les claus i solemnement va obrir la porta, tot manifestant la seva conformi-

tat amb la nova instal·lació, seguidament es va oferir un refrigeri (recordem aquí el neguit de l'alcalde per la inexistència d'un vàter a l'edifici); el rei de seguida va tenir-ho vist i se'n va anar tot sol a la part del darrera que dóna a la via, segurament per a alleugerir-se i fumar-se una cigarreta, però oficialment ha quedat que «*para contemplar el magnífico aspecto que presentava la costa*». Si hem de fer cas a les crítiques de l'oposició catalanista, que des de les pàgines de La Costa de Llevant podem dir que no van perdre passada, van observar que el rei va evitar tornar en el mateix cotxe que l'alcalde, tal com havia fet en el viatge d'anada, aquest lleig es va interpretar com que el rei es va sentir molest d'haver hagut d'assistir al xeflis municipal a peu dret, observat per tothom i com qui diu amb feina per a aconseguir una oliva (és que els reis, en aquells temps encara eren molt re-consagrats). També es va criticar el fet que la inauguració d'un escorxador no era justament el tipus d'edifici, amb la dignitat escaient, de ser inaugurat per un rei (els de Canet som així).

A continuació va venir la recepció a l'Ajuntament i una salutació general als canetencs des del balcó de la Casa de la Vila, els nens de les escoles entonaren «*El Himno a la Bandera*». Amb tot ja som a mitja tarda i fosqueja. Seguidament la comitiva va enfilarse vers el Santuari, on el bisbe Pol i els clergues de Canet el van rebre amb tota solemnitat; en «*Cametes*» va entrar sota tàlem al temple i seguidament es va cantar una salve i la consegüent visita al cambril. Ja era fosc quan,

Imatge del sopar de gala celebrat al Castell de Santa Florentina

poc abans de les sis, el rei surt del santuari acompanyat pels acords de la marxa reial per a dirigir-se en cotxe cap a Santa Florentina. Tota la riera fins arribar al castell estava flanquejada per un centenar d'homes amb atxes enceses, que van deixar bocabadada la comitiva amb aquest espectacle. No comentarem per la seva extensió la vetllada al castell, però totes les cròniques que s'hi refereixen coincideixen a dir que fou antològica. Decididament aquell dia els Montaner van llençar la casa per la finestra, com es diu, per tal d'homenatjar el seu hoste regi. Alguns mesos després, com a compensació i en senyal d'agraïment, el senyor Montaner va rebre del rei el títol nobiliari de Comte de la Vall de Canet, que des d'aleshores ha estat hereditari. Mentrestant els canetencs van viure tanmateix l'animació del dia amb un esperit lúdic i festiu, les fàbriques van plegar per unes hores, la gent va passejar pels carrers admirant les creacions artístiques de les diferents entitats; cal destacar la no-

vetat que va suposar la posada en marxa de la nova il·luminació elèctrica en els punts més cèntrics del poble, així com també fou memorable el fabulós castell de focs d'artifici, engegat des de Santa Florentina. Aquests van ser els punts d'atenció i admiració canetenca, però res més. Del seguici del cotxe reial per la riera i Carrer Ample en destaquem una anècdota curiosa; sembla que la gent s'havia posicionat per veure el seguici de manera ordenada per sectors i fàbriques; arribat el moment, per tal que els situats a segona i tercera fila poguessin veure el seguici, es va demanar que els homes de la primera fila s'ajupissin, això va conformar un espectacle no previst al protocol, llegit com que els homes de Canet rebien el rei «genoll en terra» com a acte de respecte vers el rei (no cal dir que el rei va quedar gratament complagut amb aquesta lectura). La segona part de la festa, al castell, va ser a porta tancada, alguns canetencs privilegiats van poder-ho viure (i explicar) des de la seva humil posició com a ser-

vents o taxistes per unes hores. Ni les autoritats municipals, a excepció de l'alcalde Fornés ni el clergat ni els importants empresaris que tenia Canet van ser convidats a la memorable vetllada al Castell. En un moment de la nit sembla que el rei va confessar, tot aclaparat: «parezco un caballero de la Edad Media y no un monarca moderno».

Epíleg

Vist fredament podem pensar que els nostres avantpassats en van fer un gra massa. Un rei d'Espanya, actualment a Canet, de ben segur no despertaria aquell entusiasme festiu com el d'ara fa cent anys; els temps han canviat i la vida reial s'ha popularitzat i socialitzat gràcies als mitjans de comunicació; alguns no baixariem ni a la Plaça de la Llenya per veure un rei, però fa cent anys, en un moment en què el rei era una imatge gravada a una moneda o a un segell de correus, era tot un esdeveniment popular. L'endemà, dia 5, tothom a Canet va tornar a anar a treballar, com cada dia; tal vegada amb la ressaca d'haver viscut a una jornada històrica i íntimament satisfets per un sentiment malèvol i atàvic que tenim els canetencs, ja que resulta que aquell dijous al matí el rei visitava Arenys i ves per on.... plovia a bots i barrals!

JOAQUIM PERA ISERN

(1) Aquests àlies atribuïts a algunes persones i altres que apareixeran més endavant a l'escrit, són tal com apareixen nomenats bona part dels polítics del bàndol dels caciquistes en els escrits de «La Costa de Llevant». Interpretem que era una opció de la redacció del setmanari per tal d'obviar despectivament el seu nom real.